

Cincér

VÉDETT TERÜLETEK BUDAPEST KÖRÜL

50 éves az Európa Diploma

tartalom

1

LÁTOGASSON EL!

2

PROGRAM AJÁNLÓ

4

50 ÉVES AZ
EURÓPA DIPLOMA

6

AKTUÁLIS
Védett területek
Budapest körül

11

NYITOTT SZEMMEL

12

CINCÉR KÁZMÉR

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűri András igazgató
Budapest, 2014
Szerkesztő: Előd Réka, Lichter Katalin
Címlapon: pilisi len, Halász Antal
További fotók készítői: Bérces Sándor, Csáky Péter,
Csonka Péter, Halász Antal, dr. Kézdy Pál, Karlné
Menráth Réka, Nemes-Somogyi Réka, Novák Adrián,
Pasti Csaba, Selmeczi Kovács Ádám, Sevcsik András
Rejtvény: Bernáth Márta
Kiadványtípus: KISS Maja
Nyomdai kivitelezés: Köménymag Kft.

Ingyenes terjesztésű kiadvány, amely környezetbarát
újrahasznosított papírra készült.

www.dunaipoly.hu

Látogasson el...

A KIRÁLYRÉTI ERDEI ISKOLA ÉS LÁTOGATÓKÖZPONTBA!

A Duna-Ipoly Nemzeti Parkban található Királyrét már évtizedek óta kedvelt kirándulóhely, nem véletlenül. A Magas-Börzsöny hegyei alatt, a Királyréti- és a Szén-patak völgyében megbúvó kis üdülőhely a Börzsönyt felfedezni vágyó turisták kedvelt kiindulópontja, mely maga is számtalan programlehetőséget kínál az oda látogatóknak. Királyrét autóval, busszal és kisvonattal is könnyen megközelíthető. Központjából az út szélén sorjázó fehér bakancsnyomokat követve juthatunk el (kb. 350 m) a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Királyréti Látogatóközpontjába.

A Királyréti Erdi Iskola bővítésével kialakított Látogatóközpont 2014-ben nyílt meg a nagyközönség előtt. A most már hétfégen is nyitva tartó fogadóhelyen információs pont, „zöld” bolt és egy új, interaktív kiállítás várja a látogatókat. A kiállításon a „Börzsöny lakóival” ismerkedhetünk meg, legyen szó gombákról, lepkékről, hiúzról, vagy akár az emberről. Fedezzük fel a világot a rovarok összetett szemén keresztül, azonosítsuk a Börzsöny hangjait, vagy épp óriás légifotón próbáljuk megkeresni a börzsönyi nevezetességeket! Óvodásoktól a nagyszülőkhöz is mindenki megtalálja az érdeklődésének megfelelő témát és játékot, a kiállítás felfedezése igazi családi programnak ígérkezik.

A minden érzékszervet megmozgató kiállítás megtekintése után érdemes elindulni a Királyrét központjába visszavezető, 3 km-es tanösvényen, mely a leginnovatívabb ökoturisztikai létesítményeket értékelő pályázaton különdíjban részesült. A nagyobb erőfeszítés nélkül, kb. 1,5 óra alatt bejárható tanösvény változatos élőhelyeken vezet keresztül. A hozzá tartozó tanösvényfüzet különleges, kódfejtő játékra csábít.

Hétfégenként, valamint nyáron hétközben is, családi programokkal várjuk a tartalmas időtöltésre vágyókat. Ezek a programok az időszaknak és a témának megfelelő szakvezetés (patakok élővilága, hullók és kétélűek nyomában, festőnövények, gyógynövények stb.), természetismereti játékok, kézműves foglalkozások, védett élőlények utáni nyomozás várja az érdeklődőket a Királyréti Látogatóközpontban.

Várjuk Önöket szeretettel!

Címünk: 2624 Szokolya, Királyrét

Megközelíthető vonattal a Nyugati pályaudvarról Kismarosig, onnan erdei vasúttal, vagy Volánbusszal Királyrétre.

Nyitvatartás: a Börzsöny lakói című kiállítás munkanapokon 9.00-15.00 óra között, hétfégen és munkaszüneti napokon 9.30-17.00 óra között tekinthető meg.

Kapcsolat: Sevcsik András, sevcsik.andras@dinpig.hu
+36 27 585 625, +36 30 238 0063
Keressen bennünket a világhálón is!

www.dunaiopoly.hu

Cincér Kázmér PROGRAMAJÁNLÓJA

Március

Március 7. szombat, 9.00 – 14.00 óra

Az egyhajúvirág nyomában...

...a Turai-legelőn és a környék potenciális élőhelyein. Válgunk valódi felfedezőkké! Persze a siker nem garantált...

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Németh András, 06 30 236 8351

Március 7. szombat, 17.00 és 20.00 óra

Madárröptetés és kócsagles Dinnyésen

Az első tavaszi madárvendégek megfigyelése, gyűrzése. Ilyenkor nászjelenetet és fészekanyagbordást is láthatunk.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

Március 7. szombat, 9.45 – 14.00 óra

A hódok szorgalmas munkája – bakancsos túra

Magyarországon, sok évtized után, újra terjedőben vannak a hódok, akik fából és sárból bámulatos vízrendezéseket képesek végezni!

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Sevcsik András 06 30 238 0063

Március 8. vasárnap, 10.00 és 14.00 óra

Tavaszköszöntő nőnapú túra

Bebarangoljuk a jászkarajenői Halastó környékét kora tavaszi virágokat, és az első vonuló madarakat keresve.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Vincze Tibor, 06 30 5046 559

Március 14. szombat, 9.00 és 12.00 óra

Herman Ottóval a magyarok és a madarak nyomában Dinnyésen

Az ornitológus polihisztor többször járt a Velencei tó környékén is. Miközben megcsodálhatjuk a gazdag madárvilágot, megtudhatjuk, mit gondolt Hermann Ottó a hazafiság és a természetismeret kapcsolatáról.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

Március 14. szombat, 11.00 és 14.00 óra

Ébredő természet - Családi nap Királyréten

Tematikus napunk terepi programmal, észtornával, mikroszkópos vizsgálattal és kézműveskedéssel vár kicsiket és nagyokat!

☀ 1 500 Ft/család. 📍 Takáts Margit, 06 27 585 625

Március 21. szombat

A Víz világnapja Pilisszentivánon

Ünnepelje velünk a Víz világnapját Pilisszentivánon!

A **Pilisi Ien Látogatóközpontban** természetismereti játékok és természetvédelmi kiállítás, a **Jági-tónál** madárgyűrzés, vízbiológiai és vízkémiai vizsgálatok várják az érdeklődőket.

☀ 400 Ft/fő 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802

Március 21. szombat

A Víz világnapja Királyréten

Középhegységi patakjaink egyedülálló, rendkívül érzékeny életközösségnek adnak otthont. Ebbe a világba pillanthatunk be mikroszkópok, nagyítók, akváriumok segítségével.

☀ 600 és 400 Ft/fő 📍 Sevcsik András 06 30 238 0063

Március 21. szombat

A lápi ember nyomában – gumicsizmás túra Ócsán

Gumicsizmás túra égeres láperdőkön át a Víz világnapja alkalmából.

☀ 1000 és 650 Ft/fő 📍 Verbőczy Gyuláné, Erika, 06 30 4943 368

Március 21. szombat, 18.00 – 22.00 óra

Csillagos égbolt túra a tavaszi napéjegyenlőség napján

Naplemente után, felhőtlen égbolt esetén, Európa egyik legkisebb fényszennyezésű területén, csillagász szakember segítségével.

☀ 1500 és 1200 Ft/fő 📍 Czumpf Attila, 06 30 663 4651

Március 28. szombat, 9.00 – 12.00 óra

Vadliba búcsúztató

A tundrák vándorai ezekben a napokban indulnak vissza északi szállásterületeikre miközben a nálunk fészkelő nyári lúd már javában költ.

☀ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

Március 28. szombat, 17.30 – 23.00

Csillagnéző túra a Vértesben

Csillagász szakember segítségével megismerkedhetünk a főbb csillagképekkel, a megfigyelhető égi jelenségekkel, s kis szerencsével a bolygóközi porról visszaverődő napfényben, az állatövi fényben is gyönyörködhetünk.

☀ 1 500 Ft/fő. 📍 Klébert Antal, 06 70 330 3854

Március 28. szombat, 11.00 és 14.00 óra

Húsvét: születés, újjászületés - Családi nap Királyréten

Tematikus napunk terepi programmal, észtornával, mikroszkópos vizsgálattal és kézműveskedéssel vár kicsiket és nagyokat!

☀ 1 500 Ft/család. 📍 Takáts Margit, 06 27 585 625

☀ Részvételi díj 📍 Kapcsolat, bejelentkezés

* sorrendben: teljes árú, kedvezményes és csoportos részvételi díjak

Április

Március 28. szombat

A lápi ember nyomában – gumicsizmás túra Ócsán

Gumicsizmás túra égeres láperdőkön át a Víz világnapja alkalmából.

☎ 1000 és 650 Ft/fő 📍 Verbőczy Gyuláné, Erika, 06 30 4943 368

Március 28. szombat, 10.00 – 12.00

Kökörccsin virágzás a Strázsa-hegyen

A Strázsa-hegyen a kék, lila és a ciklámen minden árnyalatában pompáznak a leánykökörccsinek és hibridjei.

☎ 750 és 500 Ft/fő

📍 Dr. Jankainé Németh Szilvia 06 30 663 4614

Március 28. szombat, 9.00 – 15.00

Békamentő családi nap Farnoson

Békamentés, madárgyűrés, kora tavaszi virágkereső és természetismereti játékok várják a családokat a Kékbegy tanösvénynél.

☎ ingyenes 📍 Kovács Zsuzsanna, 06 30 373 0957

Április 4. 10.00 – 14.00 óra

Tavaszi séta a Borbás-gerincre

Túránk a Pilisszentiván fölötti Borbás-gerincre vezet, mely a terület igazi szentélye. Megismerkedünk egyedülálló növény- és állatvilágával, gyönyörködünk a táj szépségeiben. A távcsövet ne hagyja otthon!

☎ 100 és 650 Ft/fő 📍 Becsei Katalin, 06 30 511 1802

Április 11. szombat, 11.00 és 14.00 óra

A természet és a költészet – Családi nap Királyréten

Tematikus napunk terepi programmal, észtornával, mikroszkópos vizsgálattal és kézműveskedéssel vár kicsiket és nagyokat!

☎ 1 500 Ft/család. 📍 Takáts Margit, 06 27 585 625

Április 11. szombat, 9.00 – 12.00 óra

Gólyaköszöntő

Mindegyik gólyafészek foglalt már. A gólyák nászát és építkezését figyelhetjük meg.

☎ 750 és 500 Ft/fő 📍 Fenyvesi László, 06 30 663 4630

Április 18. szombat, 9.30 – 15.00 óra

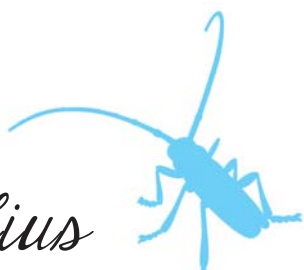
A Török-patak útja – bakancsos túra

A Török-patak 938 méter magasan ered, és a dunai torkolatáig 18 kilométert tesz meg, összegyűjtve évi, közel 6 millió köbméternyi vizet! Ezt az utat járjuk végig négy részletben. Első alkalommal a Magas-Börzsöny rejtett forrásainak lakóit kutatjuk.

☎ 750 és 500 Ft/fő.

📍 Sevcsik András 06 30 238 0063

Június-Július

Cincér tábor

TERMÉSZETVÉDELMI NAPKÖZIS TÁBOR

A PÁL-VÖLGYI-BARLANG KŐFEJTŐJÉBEN A II. KERÜLETBEN

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi napközis tábort szervez a Pál-völgyi-barlang kőfejtőjében. A programok minden nap 8.00 – 17.00 óráig tartanak.

- IDŐPONTOK:**
- 1. turnus: 2015. június 29 - július 3.
 - 2. turnus: 2015. július 6 - július 10.

PROGRAMOK: természetismereti játékok, akadályversenyek, vetélkedők és előadások, állatbemutató, barlanglátogatások, csúszós-mászós overallos barlangtúra, falmászás, kézműves foglalkozások.

HELYSÍN:

1021 Budapest, Szépvölgyi út 162.

RÉSZVÉTELI DÍJ:

30 000 Ft/ 5 nap (háromszori étkezéssel)
testvérkedvezmény: 2000 Ft

INFORMÁCIÓ, BEJELENTKEZÉS:

Becsei Katalin, +36 30 511 1802, becseik@dinpi.hu

További információ: www.dunaipoly.hu

A programok változtatásának jogát fenntartjuk.

50 éves az Európa Diploma

Tatiana State Masson

az Európa Diploma strasbourgi
titkárságának vezetője

Idén ünnepli 50. születésnapját az Európa Diploma, az egyik legrangosabb díj, amely európai védett területeknek adható. A diplomáról és a kerek évfordulóról **Tatiana State Masson**, az Európa Diploma strasbourgi titkárságának vezetőjét kérdeztük.

- Össze tudná foglalni röviden, hogy mi is az az Európa Diploma?

Az Európa Diploma egy rangos nemzetközi díj, amelyet 1965 óta adományoz az Európa Tanács miniszteri tanácsa olyan természetes vagy természetközeli területeknek, amelyek európai szinten is jelentős biológiai, geológiai vagy tájképi értéket képviselnek, és emellett a kezelésük is példaértékű módon valósul meg. Ez egy nagyon fontos figyelemfelkeltő és ellenőrző eszköz, mely az Európa Diplomás Területeket az Európa Tanács felügyelete alá helyezi. A diplomát az első öt év után felülvizsgálják, ezután tíz évenként újítják meg.

Az Európa Diploma gyakorlati segítséget is nyújt az érintett területeknek a védelem magas szintű fenntartásához. Bár közvetlen pénzügyi finanszírozással nem jár, lehetővé teszi nagyobb politikai és pénzügyi támogatás megszerzését a kormánytól, helyi hatóságoktól vagy egyéb szervezetektől. Gyakran segíteni tud a diplomás területek sértetlenségét veszélyeztető projektekkal szemben a hatékony ellenállásban is.

- Mi a közös az Európa Diplomás Területekben?

A 28 országban megtalálható 73 Európa Diplomás Terület mindegyike hozzájárul bizonyos mértékig a természeti és tájképi örökség, valamint a kontinens növény- és állatfajainak a megőrzéséhez.

Mint az Európa Diploma Titkárságának vezetője, nagyon nagy hatást gyakorolt rám az Európa Diplomás Területek munkatársai és az érintett hatóságok részéről is tapasztalt elkötelezettség, szakmaiság és pozitív hozzáállás.

- Mit terveznek az Európa Diploma 50. évfordulójára?

Az Európa Tanács két eseményt szervez az Európa Diploma 50. évfordulója alkalmából.

Az egyik egy ünnepség lesz az Európa Tanácsban, Strasbourgban, március 13-án, ahol az Európa Diplomás Területektől kapott poszterekből készül kiállítás.

A másik egy szakmai találkozót "Védett területek Európában: a következő 50 év" címmel, melyre május 21-22-én, Olaszországban, a Migliarino, San Rossore és Massaciuccoli Regionális Parkban kerül sor, s amelyen védett területek, különösképpen pedig Európa Diplomás Területek vezetői és szakemberei vesznek részt.

Emellett minden Európa Diplomás Területet bátorítunk, hogy szervezzenek helyi, regionális és országos rendezvényeket is a témában.

További információ: www.coe.int/edpa/en

EURÓPA DIPLOMÁS TERÜLETEK MAGYARORSZÁGON

Az idén 50 éves Európa Diplomát 28 európai ország 73 védett természeti területe nyerte el, melyek közül három található Magyarországon. A Diplomával nemcsak az adott terület egyedülálló biológiai vagy táji értékeit ismerik el, hanem az azok megóvása érdekében végzett természetvédelmi kezelés hatékonyságát is. Ugyanakkor a Diploma is visszahat a területek kezelésére, hiszen egyrészt teljesíteni kell az Európa Tanács ajánlásait, másrészt az uniós források elnye-

résénél előnyt jelent ez a nagy presztízsű kitüntetés. Mind- ezt jól mutatja, hogy az elmúlt években mindhárom hazai területen jelentős fejlesztések történtek brüsszeli támogatással. Az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Területen miocén park, 4D mozi és lombkorona tanösvény, a Tihanyi-félszigeten a Levendula-ház, míg a Budai-hegységben fekvő Szénás-hegycsoporton a Pilisi len látogatóközpont várja a látogatókat.

SZÉNÁS-HEGYCSOPORT EURÓPA DIPLOMÁS TERÜLET

A Szénások dolomithegyeit az 1800-as évek vége óta az egyik kiemelkedő jelentőségű hazai természeti területként tartják számon. A világon egyedül itt élő pilisi lent (*Linum dolomiticum*) a 19. század kiemelkedő botanikusa, Borbás Vince fedezte fel 1897-ben. A vidék alapközete – a triász-kori dolomit – igen változatos, mozgalmas, gerincekkel, völgyekkel tagolt felszín képez. A gyepek olyan ritka növényfajok élőhelyei, mint a bennszülött bibircses vértő, a homoki nőszirm és a Szent László-tárnics. Utóbbi kékszínű enciánfaj a tápnövénye egy ritka lepkefaj, a szürkés boglárka fiatal hernyójának. A hernyókat a *Myrmica* rendbe tartozó hangyák a bolyaikba hurcolják, és „háziállatként” tartják, saját ivadékaikhoz hasonló módon táplálják. A hideg északi völgyoldalokban fennmaradtak azok a jégkori növények, amelyek a Kárpát-medencéből máshonnan már kipusztultak, ma magashegységi fajok. Ilyenek a lila csenkesz, a tarka nádtippan és a szürke bogáncs.

A Szénások értékeivel a nagykovácsi Nagy-Szénás tanösvényen és a pilisszentiváni Jági tanösvényen, valamint a Pilisszentivánon található Pilisi Len Látogatóközpontban ismerkedhetünk meg részletesebben. A természetvédelmi kezelésre 2003-2008 között az Európai Unió LIFE-Nature programja biztosított támogatást. Az utóbbi években a területen gazdálkodó Pilisi Parkerdő Zrt. az erdőgazdálkodási bevételek egy részét az itt folyó környezeti nevelési, kutatási és élőhely-helyreállítási munkára fordítja.

dr. Kézdy Pál, szakmai igazgatóhelyettes

Védett területek Budapest körül

A Tétényi-fennsík mai arculatát leginkább a legeltetés hiányában erősen cserjésedő árvalányhajas gyepek jellemzik.

A TÉTÉNYI-FENNSÍK

A Tétényi-fennsík a Budai-hegység déli előterében, a hegyvidék és a Mezőföld között elterülő nagyobb kiterjedésű plató része, mely egyedülálló természeti értékeket őriz. Ha a Budaörsi Kopárok felől nézzük, jól látható a Budaörsi-medencéből kb. 50-60 m magasan kiemelkedő egységes tömbje. A fennsík lépcsőzetes felszíne dél-keleti irányba enyhén lejt, átlagos tengerszintfeletti magassága 200 m.

A ma Törökbálint, Budapest XXII. kerület és Diósd ütköző zónájában fekvő Tétényi-fennsík **földtörténeti múltját** tekintve, egy teljesen más, a maitól melegebb éghajlatú ősvilág tárul a szemünk elé. A fennsíkot olyan üledékes kőzetek építik fel, melyek mintegy 15-11 millió évvel ezelőtt keletkeztek, szubtrópusi körülmények között, a Szarmata-, majd Pannon-beltengerben, a vízben élt mészvázás puhatestűek leülepedett tömegeiből. Ezek közül a felszínen is látható a lajta- és szarmata mészkő. Mindkét kőzet jól faragható, Budapest sok köz- és lakóépületének építéséhez, díszítéséhez felhasználták őket. A ma is működő legnagyobb külszíni bányát Sós-kúton találjuk, ahol kb. 50 m magas mészkőfal tárul fel. Ezek a kőzetek máshol a föld alatt vannak, ahol mára kiterjedt pincerendszereket alkotnak az egykori bányáik (Pl. Budafokon a pezsgő és borygártás szolgálatában, vagy a kőbányai sörgyár alatt).

A térségben már ősidők óta jelen van az ember, bizonyítják ezt a százhalmobattai vas- és bronzkori leletek, település maradványok, halomsírok. Ezt a köves, sziklás földet megművelni sosem lehetett, a mezőgazdálkodást leginkább

a legeltetés és a gyümölcsstermesztés jellemezte hosszú időn át. Mára gyümölcsöt talán csak a környező kiskertekben termelnek, a legeltetést pedig évtizedek óta felhagyták.

A XX. században az ipar, a közlekedés és a települések terjeszkedése végleg felszabdalta a platót. Hogy ne vesszen el minden, szükségessé vált a megmaradt értékes területek védetté nyilvánítása. Ez több formában sikerült a területen: 1999 óta fővárosi jelentőségű helyi védett természeti terület a fennsík Szoborpark, 70-es út, Dózsa György út és Kamaraerdei út által határolt része; 2011 óta országosan védett természeti terület a Nagy-pusztaként, vagy Nagy-legelőként ismert, mintegy 150 hektáros kiterjedésű terület, amely a volt Mechanikai-művek ipartelep, a rendőrségi lőtér, valamint az M0 autópálya ölelésében megmaradt beépítetlen terület. Mindkét terület egyben európai védettségű Natura 2000 terület is (2004 óta), az 1200 ha kiterjedésű Érd-Tétényi-plató nevű kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület részeként.

Sordély

A védettség oka egyszerű. A szarmata- és lajtamészkő különleges aprózódási- és mállási tulajdonságai következtében a Tétényi-fennsíkon egymás közelében igen nagyszámú száraz gyeptípus található meg, melyeken ritka és védett fajok tömegeit találni.

Igazi sztyeppi rovarfaj a sisakos sáska.

Hogy milyenek is ezek a gyepek?

A **lejtőgyepek** helyenként szélben lengedező árvalányhaj tenger, máshol a taposásra jellegzetes fűszeres illatot árasztó kakukkfű uralja a felszínt. A gyepek általában nem záródik a köves talajon, a sztyeppi fajok mellett, a sziklagyepek fajai is megtalálhatók. Jellemző az apró nőszirm, árlevelű len, budai imola, a pézsmahagyma, vagy a fehéres csüdfű. A **nyílt sziklagyepek** a nagyobb, déli kitettséggű sziklakibúvá-soknál jelennek meg. Ott a gyepek ritkás csenkesz csomókból és gyakran fokozottan védett kétszikűekből áll. Megtalálható bennük a magyar gurgolya, a kövér daravirág, vagy az ezüstaszott.

A **platógyepek, sztyepprétek** az enyhe lejtőkön, mélyedésekben és platókon mindenfelé gyakoriak a területen. Fajgazdag, változatos gyepek. Jól záródnak, főbb gyepalkotói a sudár rozsok, élesmosófű, lappangó sás, fenyérfű és árvalányhaj fajok. Ezek a gyepek koratavasszal sárgállnak a sok tavaszi héricstől, főbb jellemző fajai még a bunkós hagyma, selymes peremisz, kiséfű hangyabogáncs, borzas vértő, vagy a pusztai meténg.

A szárazgyepek **állatvilágára** elsősorban az ízeltlábúak (egyenesszárnyúak, lepkék, pókok) és az őket fogyasztó állatok (gyíkok, madarak) jellemzőek. Koratavasztól késő őszig mindig nyílik valamilyen virág, ami a lepkék sokaságát vonzza. A különféle apró kékes és ezüstös boglárkalepkék mellett jellegzetes fajok a gyöngyházlepkék, az imolák rózsaszín virágait szívogató sakktáblalepkék, a kardos- és a hozzá hasonló fecskefarkú lepke. A területről leírt unikális lepkefaj a magyar ősziaraszoló. A száraz gyepek tele vannak egyenesszárnyúakkal, nyáron minden lépésre sáskák ugranak el, jellegzetes fajaik a kékszárnyú sáska, az olasz sáska, ritkább a sisakos sáska. Jól álcázza magát a foglábúak közé tartozó imádkozó sáska. Ritka endemikus bogárfaj a területen, a magyar futrinka.

A sztyepprétek egyik legjellemzőbb védett növényfaja a tavaszi hérics.

Tavaszi derekán, végén repül egyik legszebb szövőlepkék, a kis pávaszem.

A gyepek jellegzetes, szép hangú fészkelője a mezei pacsirta, nászrepüléskor a magasba száll, ott kering, majd zuhanva ereszkedik, közben majdnem végig énekel. Fészket a földre rakja, akárcsak a ritka parlagi pityer. A cserjék tüskés ágaira a tövisszűrő gébics nyársalja fel rovar, vagy egér lakomáját. A cserjés terület jellemző faja még a sordély és a barázdabillegető is. A vörös vércse sajátosan a levegőben egyhelyben szitálva lesi zsákmányát a rágcsálókat, gyíkokat. A hullók közül gyakori a fűrgé- és a zöldgyík, illetve a rézsikló. Emlősök közül főként rágcsálókat, egereket, pockokat, üregi nyulakat, valamint a rájuk vadászó rókát figyelhetjük meg, de egyre gyakrabban tűrja ezeket a száraz gyepeket a vaddisznó is.

Célunk megőrizni ezt a sztyeppi gazdagságot a főváros közelében. Ám a védettséget nem könnyen fogadja el a „fejlesztés”. A Tétényi-fennsík egyes részein ma is befektetési szándékokkal kopogtatnak a beruházók, a Nagy-pusztát illegális földutak szelik át, melyeket egyrészt a környező településrészek lakói, másrészt a hulladékot behordók járnak újra és újra ki. A technikai sportok (terepmotor, quad) űzői is csak „jó terepet” látnak a poros, köves gyepekben.

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Száraz gyepek Life+ Nature pályázatának egyik célterülete a Tétényi-fennsík. A pályázatnak köszönhetően lehetőség nyílik a természetvédelmi kezelés megvalósítására, elsősorban a cserjések ritkítására, a terület megtisztítására, az utak lezárására és tanösvény kialakítására.

*Novák Adrián
Budapest Környéki
természetvédelmi
tájegység*

A terület jellegzetes orchideafaja, a sömörös kosbor.

Védett területek Budapest körül

A BUDAÖRSI-KOPÁROK

A Kopárok központi tömbje, a Farkas-hegy a Szállás-hegyről nézve.

A Budaörsi-kopárok a Budai-hegység déli peremén fekvő kopár „sapkájú” dolomit hegyek csoportja. A Budaörsi-medencét északról határolja, ide tartozik a Kő-hegy, az Odvas-hegy, az Út-hegy, a Szállás-hegy, a Szekrényes-hegy és a Farkas-hegy, valamint a Csíki-hegyek és a Sorrento térsége. A terület jelentős része a Budai Tájvédelmi Körzet fokozottan védett természeti területe.

A Budai Tájvédelmi Körzetet 1978-ban hozták létre. A Fővárosba nyugat felől beékelődő Budai-hegység jelentős részét magába foglalja a tájvédelmi körzet. A védettségnek köszönhetően a természeti, tájképi és ökológiai szempontból is jelentős zöld terület nem épült be, a főváros és a budai agglomeráció terjeszkedése ellenére sem. A védett terület természetvédelmi kezelését a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság végzi, az állami erdők vagyonkezelését a Pilisi Parkerdő Zrt. látja el.

A fokozottan védett Budaörsi-kopárok a tájvédelmi körzet egyik legértékesebb része. Több, egymással többé-kevésbé párhuzamos sasbércből és hegytömbből áll, amelyek délnyugat – észak-kelet irányú vonulatot alkotnak. Az átlagosan 300 m magas hegyek közül a Szekrényes emelkedik ki, 365 m magas csúcsával.

A Budaörsi-kopárok hegyei **dolomitból** épülnek fel, melyek a mai előfordulási helyüktől délebbre, nagyjából Észak-Afrika partszegélyén alakultak ki, tengerfenéken, mintegy 240-200 millió éve. A kőzet az Afrikai-lemez térségünkbe való betolódása következtében került mai helyére. A dolomitból több félélt is találhatunk a Kopárok területén, így a mészkiválasztó algák tömeges felhalmozódásából kialakult *diploporás*, a sötétszürke kovakövel tarkított tűzköves, a *Megalodus* kagylókban gazdag, laza szemcsés *mészköves dolomitot* és a szürke színű *Fődolomitot*.

A későbbi korokban újabb üledékrétegek rakódtak az alapkőzetre, így először agyagos-márgás kőzetanyag telepedett a dolomitra, majd, a lassan feltöltődő Pannon-beltengerben a területen finom *homokos szürkeagyag* és *agyagmárga* rakódott le. Ezt az agyagmárgát budai föld néven festékföldnek (piktortégla) bányászták az 1880-as évektől az 1950-es évekig a Budaörs feletti hegyekben. Több száz kisebb-nagyobb ilyen bányát alakítottak ki, ezek voltak az ún. piktortégla üregek. Mára a legtöbbjüket eltömedékelték – balesetvédelmi okokból – mivel ezek általában több 10 méter mélyre vezető, meredek, szűk tárnák voltak.

Citromsármány

A jégkorszakok során a területre finomszemcsés, porszerű üledéket, a *lősz*t hordta a szél.

A kéregmozgások és az erózió hatására a puhább, gyengébb kőzetek (agyagos-márgás üledékek, lősz) a heglábi részekre és a völgyekbe csúsztak le, ugyanakkor a dolomit a felszínre került, változatos, tagolt, formakincsekben gazdag domborzatot hozva létre.

A bikapók hímje feltűnő piros potroháról könnyen felismerhető, a nőstény egyszínű fekete.

NÖVÉNYVILÁG

A Budaörsi-kopárok tájképét erdős hegylábak és hegyoldalak (sok ültetett fekete fenyvessel), valamint a kopár hegytetők száraz gyepei határozzák meg.

A dolomithegyek természetvédelmi szempontból legértékesebb élőhelyei a fajgazdag, füves élőhelyek, sziklagyeppek, ahol reliktum (letűnt korok hírmondói) és endemikus (benszüllött) fajokat találhatunk nagy számban. Ezek a **dolomit-sziklagyeppek, lejtőgyeppek, löszgyeppek**. Ez az élőhelyi és fajgazdagság a dolomitjelenségnek köszönhető, amelyet híres botanikusunk, Zólyomi Bálint fogalmazott meg. Eszerint az időjárás hatására aprózódó, töredező dolomit meredek oldalak, éles gerincek kialakulásához vezetett, mely az északi, vagy déli kitértségnek is megfelelően, kis területen belül változatos mikroklímát eredményezett. A sziklák közötti kis, rejtett zugokban át tudták vészelnéni az egyes növényfajok a számukra kedvezőtlen időszakokat, ezért a dolomit hegyeken ma megtaláljuk a szubmediterrán és az alhavasi flóra képviselőit egyaránt.

A dolomithegyek kopár, fátlan, sziklakibúvásos gerincein és lejtőin **dolomit-sziklagyeppek** találhatók. Délies kitértségben találjuk a **nyílt dolomit-sziklagyeppeket**. A szinte talaj nélküli, mozgó törmelékfoltok között felszakadozó gyepek főleg párnaképző fűvek, szubmediterrán törpecserjék, félcserjék és mélyre hatoló gyökérrendszerű fészkesek, ernyősök alkotják. E gyeptípus endemikus, fokozottan védett lakói a *magyar gurgolya* és az *István király-szegfű*. Jellegzetes védett növénye az *ezüstvirág* és a *kövér daravirág*.

A sziklagyep záródásával az előzőek mellett, számos homoki és lejtősztyeppi növény is megjelenik. Ez egy újabb társulás, a **sziklafüves lejtőgyep**. Az élőhely védett értékei a *borzas vértő*, a *hangyabogáncs*, az *árvalányhaj-fajok* és a csak hazánkban néhány helyről ismert fokozottan védett *magyar méreggyilok*.

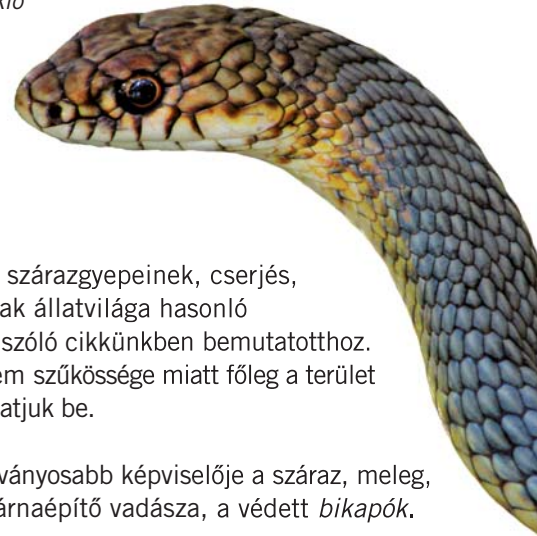
A dolomitgerincek északias kitértségű, meredek lejtőin **zárt dolomit-sziklagyeppek** találhatók. A fő gypalkotó fűfaj a *magyar rozsnok*. Ezek a növénytársulások jégkori maradványfajokat őriznek, mint pl. a Budai-hegység egyes pontjain gypalkotó *budai nyúlfarkfű*, az érdekes termésű *korongpár*, vagy a *henye boroszlán*.

Jellemzően a hegylábaknál, de néhol a lankás lejtőkön is löszmaradványokat találhatunk, bennük olyan **lősznövényekkel**, mint a védett *törpemandula*, a *Gór habszegfű*, vagy a *macskahere*.

A törpe mandulás foltok virágzóskor a legszebbek.

A kaszpi haragossikló nagyon ritkán kerülhet utunkba, nem mérges

ÁLLATVILÁG

A Budaörsi-kopárok szárazgyepeinek, cserjés, bokorerdős oldalainak állatvilága hasonló a Tétényi-fennsíkról szóló cikkünkben bemutatotthoz. E helyen a terjedelem szűkössége miatt főleg a terület jellegzetességeit mutatjuk be.

A pókok egyik leglátványosabb képviselője a száraz, meleg, nyílt sziklagyeppek tárnaépítő vadásza, a védett *bikapók*.

Délies fekvésű, meleg sziklagyeppeken és lejtőgyeppeken repül a *dolomit-kéneslepke*.

A Kopárok fontos hüllőfajai a fokozottan védett *pannonyík* és *kaszpi haragossikló*. Az előbbi gyakori a sziklagyeppek-karszt-bokorerdők érintkezési zónájában. A haragos siklónak viszont csak néhány állományát ismerjük a Budai-hegységben. Országosan is kevés állománya van, az egyik legritkább hazai kígyófajunk.

A cserjés, sziklás területeken gyakori fészkelő a *citromsármány*, azonban ritka madarak az *erdei pacsirta* és a *bajszos sármány*. Az erdők és cserjések gyors röptű ragadozója a *karvaly*.

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Száraz gyp Life+ Nature pályázatának egyik célterülete a Budaörsi-kopárok. A pályázatnak köszönhetően lehetőség nyílik a terület központi részén (Farkas-hegy, Szekrényes-hegy és Szállás-hegy) természetvédelmi kezelés megvalósítására. Itt ez elsősorban a fekete fenyő visszaszorítását (azokon a foltokon, ahol a fenyves alatt még megtalálható az értékes sziklagyep), a sűrű cserjések ritkítását és tanösvény kialakítását jelenti.

Novák Adrián
Budapest Környéki
természetvédelmi tájegység

magyar darázscincér

CINCÉREK A KOPÁROKON

A Tétényi-fennsíkot és a Budaörsi-kopárokat csak a Kamaraerdő és a Budaörsi-medence választja el egymástól – ha kiülünk a Farkas-hegy oldalára, láthatjuk a fennsík víztornyát, és a Mechanikai Művek mögötti nagy lapályról odalátszanak a kopárok kőszikláit. Nem csoda hát, hogy e két Natura 2000-es területünk bogárfaunájában is sok a hasonlóság.

Télen a felmérést végző bogarász szögére akasztja a fűhálóját, hiszen ebben az évszakban nem sok keresnivalója van a nyugalomra tért gyepeken. Jóleső érzés azonban felidézni azokat a védett fajokat, melyekhez pontosan e fátlan vidékekre kell a megfelelő időben ellátogatni.

Áprilisban – korai tavasz esetén akár már március végén – a dolomit- és mészkőgyepekben éppen csak kezdi bontogatni leveleit a nyúlkapor (*Trinia glauca*) és a magyar gurgolya (*Seseli leucospermum*). Ha a tövüket alaposan megvizsgáljuk, kis szerencsével megtaláljuk az árgusszemű cincér (*Musaria argus*) áttelelt egyedét. Nem lehet más cincérfajjal összetéveszteni: teste elülső részét narancssárga alapon több fekete folt díszíti, mintha ezek mind szemek lennének – nevét is Argoszról, a görög mitológia százszerű óriásáról kapta. Amikor az idő melegebbre fordul, az árgusszeműek röpködni kezdenek – főleg a hímek –, és amikor tápnövényük szára már magasabb, a nőstények le is rakják petéiket. A cincérlárvák a növény szárának belsejében rágnak, majd a gyökérnyakba lejutva bebábozódnak, és ősszel át is alakulnak kifejlett bogárrá. Odalent, a talajban töltik a telet, és várják a tavaszt, amikor kiássák magukat a felszínre.

Másik védett cincérünkre június-júliusig kell várni. Amikor a selymes dárdahegy (*Dorycnium germanicum*) virágba borul, akkor kell keresnünk a magyar darázscincért (*Chlorophorus hungaricus*). A darázscincérek – a nevüknek megfelelően – valóban darazsakra hasonlítanak, hiszen legtöbbször sárga fekete harántcsíkos mintázatuk van. A magyar darázscincér azonban fekete és fehér, amitől élesen elüt piros előtora.

A dárdahegy virágain tartózkodik, de tarka színezete ellenére nem könnyű észrevenni, mert rendszerint szinte teljesen mozdulatlan. Lárva a dárdahegy gyökerében fejlődik.

Erdőkben könnyebben találunk nagy és látványos bogarakat, a fátlan vidékeken alaposabban meg kell dolgozni, ha figyelemre méltó fajlistát akarunk összeállítani. A Tétényi-fennsík és a Budaörsi-kopárok gyepi sok más értékes bogárfajt tartogatnak még.

Merkl Ottó
Magyar Természettudományi Múzeum

árgusszemű
cincér

NEM FÉLÜNK

A BÉKÁTÓL...

Az elmúlt években **300 836 védett kétéltűt mentettünk meg** Farnoson az a 311-es út mentén. Sokszor elgondolkozom azon, mi is a legfőbb értelme ennek a munkának... Persze fontos az ásóbékák szempontjából, hogy majd 300 ezer egyedet segítünk eljutni a szaporodóhelyhez, de kis országunk talán még van olyan szerencsés helyzetben, hogy nem omlana össze az állomány, ha idén nem lennénk ott... A közúti gázolás csak az egyik probléma. Ott van még a vizes élőhelyek tönkretétele (a túlzott belvízfóbia, a kubikgyödrök feltöltése, mocsarak kiszáritása), a mezőgazdasági vegyszerezések (rovarirtók, gombaölők és társaik), a vizek szennyezése (bemosódó vegyszerek, vagy épp a tisztított szennyvizek gyógyszermaradványai). Ezek a hatások nagyságrendekkel több kétéltű vesztét okozzák, mint amit mi meg tudunk menteni.

De a mentési akció eredménye nem csupán egy pusztaszám, hogy ennyi egyed került a vödreink segítségével közvetlenül a víz partjára. Nagyon fontos (talán a legfontosabb?) az, hogy az akció során rengeteg emberrel találkozunk, s van alkalmunk elmondani nekik, hogy a vödörben lévő békák (pókók, bogarak, cickányok és a többiek) miért fontosak. Az ovisoknál a békák esetében ez röviden ennyi: megeszi a szúnyogot, táplálékot jelent a gólyának. A nagyobbaknak persze már jobban ki lehet fejteni a témát: be lehet mutatni, hogy a természetben minden összefügg, semmi sem céltalan, és hogy az általunk okozott károk csökkentése és felszámolása a mi felelőségünk. Hiszen nem a természetnek van szüksége ránk, emberekre, hanem nekünk, embereknek van szükségünk az életünk forrását jelentő természetre.

Reméljük az a sok száz óvodás, iskolás és felnőtt, aki részt vesz egy békamentésen, és egyszer majd polgármesterként, miniszterként, traktorosként, óvónéninként, vagy akár szülőként, barátként olyan helyzetbe kerül, hogy a békák életét befolyásoló döntést hozhat, akkor jó döntést hoz. Mert részt vett egy békamentésen és emlékszik, hogy a béka és társai nem undorítóak (még ha nem is szépek mindenkinek). És legfőképp semmi esetre sem akarnak ártani nekünk, tehát nem kell félni tőlük.

Aki szeretne részt venni ebben az akcióban és találkozni a barna ásóbékákkal vagy az idei év kétéltűjének választott dunai tarajosgötével, az keresse fel a

www.facebook.com/FarosiBekamentok

oldalt, ott mindent megtalál arról, hogy kis családjával vagy épp az ovis csoportjával hogyan csatlakozhat az akcióhoz.

Külön felhívnam a figyelmet az idén első alkalommal, **március 28-án** megrendezendő **Békamentő Családi Napra**, ahol színes programokkal várjuk az érdeklődőket!

A rendezvényről további információ:
www.dunaipoly.hu

Németh András
természetvédelmi örkerület vezető

JÉGTÖRÉSEK A BÖRZSÖNYBEN

A 2014. decemberének elején leesett jelentős mennyiségű csapadék hazánk középhegységi régióiban jégpáncéllá alakulva rendkívüli helyzetet idézett elő: soha nem látott mértékű koronatorést és helyenként hektárszám egybefüggő dőlést okozott, főként a bükkös régióban.

A Börzsöny mintegy harmadán (több mint 10ezer hektáron!) tapasztalható ez a jelenség, amelynek kényszerű velejárója az erdővagyon gerincét jelentő kidőlt, letört (100ezer köbmétert meghaladó mennyiségű!) faanyag ún. feltermelésének igénye.

A természetért aggódók figyelme joggal fordul az állami szerepvállalók felé: sikerül-e a gazdasági cél mellett az erdő további két (védelmi és a közjóléti) funkcióját megőrizni?

Igazgatóságunk szakemberei, a természetvédelmi őrszolgálat tagjai – az erdőgazdálkodókkal folytatott szakmai egyeztetéseket követően – folyamatos terepi jelenléttel fogják a termelési munkákat felügyelni, amelyek egyes helyeken a vegetációs időben, vagy akár egész éven át is zajlanak majd.

Selmeczi Kovács Ádám
természetvédelmi tájegységvezető

Cincér Kázmér

*Az alábbi fajokból melyeket
találsz meg a képen?*

Tavaszi hérics, pusztai árvalányhaj,
apró nőszirm, kis pávaszem, kardoslepke,
bikapók, imádkozó sáska, pannongyík,
búbos banka, tövisszúró gébics.
Ha megtalálod, ki is színezheted őket!

Levelezési címünk: 1525 Budapest, Pf. 86.
Beküldési határidő: 2015. április 30.

KEDVEZMÉNYES BUSZBÉRLÉS!

A DINPI partneri megállapodást kötött az MB Travel Kft. személyszállítással foglalkozó céggel. Ennek keretében Budapestről **jelentős kedvezménnyel szállítanak csoportokat bemutatóhelyeinkre.**

Buszos természetismereti kirándulásainkra kedvezményes csomagár vehető igénybe.

Bővebben: www.mb-travel.hu

Email: mbtravel@mail.datanet.hu

Telefon: 06 1 350 0560

Királyréti Erdei Iskola és Látogatóközpont

Mínősített erdei iskolánkban iskolai és óvodai csoportoknak szállással egybekötött változatos programokat biztosítunk. A helyszínen interaktív kiállítás és tanösvény is várja az érdeklődőket.

Látogatható: egész évben. **Cím:** 2624 Szokolya, Királyrét

Megközelítés: Kismarosról Erdei vasúttal vagy Volánbusszal Királyrétre

Információ: erdei iskola: Takáts Margit, 06 27 585 625; látogatóközpont: Sevcsik András, 06 30 238 0063

E-mail: kiralyret@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pilisi Ien Látogatóközpont

Kiállítás mutatja be a Szénások hegycsoport természeti értékeit. A Nagy-Szénás tanösvény bejárásához szakvezetés, a Jági tanösvény bejárásához szakvezetés és természetvizsgáló hátizsák igényelhető.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2084 Pilisszentiván, Bányász u. 17.

Megközelítés: Budapest Árpád hídtól távolsági busszal a pilisszentiváni polgármesteri hivatalig, onnan 3 perc gyalog.

Telefon: Becsei Katalin, 06 30 5111 802

E-mail: szenasok@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Kökörccsin Erdei Iskola

Természetismereti programokat kínálunk iskolai csoportok, egyesületek, turistacsoportok számára.

Látogatható: előzetes bejelentkezés alapján egész évben.

Cím: 2509 Esztergom Strázsa-hegy

Megközelítés: a 117. számú főút és az úgynevezett „Suzuki” út kereszteződésében.

Telefon: Dr. Jankainé Németh Szilvia, 06 30 663 4614 vagy 06 33 435 015, **E-mail:** esztergom@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Alcsúti Arborétum

Látogatható: szerdától vasárnapig, valamint munkaszüneti és ünnepnapokon, március 1-től szeptember 30-ig 10-18 óráig, október 1-től február 28-ig 10-16 óráig. Viharos időben az Arborétum zárva tart.

Telefon: 06 22 353 219

www.dunaipoly.hu

www.dunaipoly.hu

Sas-hegyi Látogatóközpont

Látogatható: február 27-től november 1-ig; kedden, pénteken, szombaton és vasárnap 10-18 óráig
Terepi vezetés szombaton és vasárnap 11-17 óráig óránként, kedden és pénteken igény szerint.

Cím: Bp. XI. ker., Tájék u. 26.

Telefon: Kremnicsán János, 06 30 408 4370

E-mail: sashegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Szépvölgyi út 162.

Telefon: 06 1 325 9505

E-mail: palvolgy@dinpig.hu

Szemlő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével minden nap 10.00-16.00.

Cím: Bp. II. ker., Pusztaszeri út 35.

Telefon: 06 1 325 6001

E-mail: szemlohegy@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu

Ócsai Tájháza és Turján Háza

Látogatható: február 1-jétől november 30-ig,

K-Szo. 9.00-16.00 óráig, vasárnap és ünnepnapokon 10.00-17.00 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési P. A. u. 4-6.

Telefon: Verbőczi Gyuláné, Erika 06 30 4943 368

E-mail: ocsaitajhaz@dinpig.hu

www.dunaipoly.hu